

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 13.5.2020
COM(2020) 550 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Turizem in promet v letu 2020 in pozneje

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Turizem in promet v letu 2020 in pozneje

I. UVOD

Kriza zaradi COVID-19 v zadnjih nekaj mesecih je močno prizadela okužene in njihove družine ter povzročila negativne finančne posledice za podjetja, podjetnike in delovno silo. Poleg tega je od skoraj vseh ljudi zahtevala odrekanja. Zlasti so bili prizadeti zdravstveni delavci in delavke v prvih vrstah boja proti koronavirusu ter ljudje, za katere so veljale posebej stroge omejitve gibanja.

S pravnimi, varnimi in usklajenimi ukrepi bi lahko Evropejcem in Evropejkam v naslednjih mesecih zagotovili priložnost, da uživajo v zasluženem oddihu, se sprostijo, naužijejo svežega zraka ter preživijo čas s prijatelji in družino, bodisi v matični državi članici ali drugod. Številne je držala pokonci ravno misel na počitnice, vendar želijo zagotovilo, da jim bodo na voljo odprti hoteli, kampi, restavracije, bari in kavarne, da bodo lahko dostopali do sprehajalnih poti, obale in kolesarskih stez ter obiskali kulturne znamenitosti, da bodo na voljo prevozna sredstva, s katerimi bodo lahko brez omejitev odpotovali na izbrane destinacije, predvsem pa, da je bilo storjeno vse, kar je mogoče, da bi bili pri tem karseda varni pred okužbo.

Za dinamični evropski turistični ekosistem, ki zajema številna področja, kot so potovanja, prevoz, nastanitev, prehrana, rekreacijske dejavnosti v vodi in na kopnem, kultura in narava, prihodnji meseci ne smejo biti izgubljeni. Turizem neposredno ali posredno prispeva skoraj 10 % BDP EU, EU pa je zato s 563 milijoni mednarodnih prihodov in 30 % svetovnih prihodkov v letu 2018¹ vodilna svetovna turistična destinacija.

V mnogih državah članicah ter evropskih regijah in mestih turizem pomembno sooblikuje gospodarsko in socialno strukturo. Še več, ustvarja še kako potrebna delovna mesta in prihodke, pri čemer je pogosto skoncentriran v regijah, kjer ni alternativnih virov zaposlovanja, in vključuje nizkousposobljeno delovno silo. Toda ta ekosistem je doživel hud udarec. Svetovna turistična organizacija (UNWTO) predvideva, da bo mednarodni turizem v primerjavi z lanskim letom upadel za 60 % do 80 %, kar v svetovnem merilu pomeni izgubo izvoznih prihodkov v višini od 840 milijard do 1 100 milijard EUR. Prihodnji meseci bodo bistvenega pomena. V povprečni poletni sezoni (junij–avgust) prebivalci in prebivalke EU skupaj opravijo 385 milijonov turističnih potovanj, za katere namenijo 190 milijard EUR².

To sporočilo in spremljajoče pobude določajo **usklajen okvir, da bi po vsej Evropi omogočili sproščeno, predvsem pa varno turistično sezono**, postopoma že to poletje, nato pa tudi pozimi in v prihodnje. Ob tem je cilj sporočila tudi podpreti trajnostnost našega dragocenega turističnega ekosistema za prihodnje generacije.

¹ UNWTO.

² Eurostat, Prihodi v turistične nastanitvene zmogljivosti – mesečni podatki (2019).

Namen je pomagati državam članicam pri odpravljanju omejitvenih ukrepov ter ponovnem zagonu podjetij, dela in družbe v skladu z epidemiološkimi in javnozdravstvenimi merili.

Ta usklajeni okvir na podlagi skupnega evropskega časovnega načrta za odpravo ukrepov za zaježitev koronavirusa³ temelji na skupnih, objektivnih in nediskriminatornih načelih, merilih in priporočilih za usmerjanje držav članic, pristojnih organov, panožnih organov, gospodarskih subjektov ter državljanek in državljanov v prihodnjih fazah odpravljanja omejitvenih ukrepov.

Toda prehitra odprava ukrepov bi lahko povzročila nenaden porast okužb. Dokler ni cepiva ali zdravljenja, je treba potrebe in koristi, povezane s potovanji in turizmom, pretehtati glede na tveganje za olajšanje širjenja virusa in ponovno povečanje števila okuženih, zaradi česar bi bilo treba spet uvesti omejitvene ukrepe. Zato bi bilo treba na vseh ravneh, od ravni EU in nacionalne ravni do ravni posameznih obratov, prevoznikov in drugih subjektov v turizmu, oblikovati načrte pripravljenosti, ki bodo omogočali hitro in usklajeno ukrepanje na podlagi jasno določenih meril.

To sporočilo spremlja sveženj, ki ljudem prinaša zagotovila in jasnost, poleg tega pa je v njem načrtana pot do okrevanja sektorjev turizma in prometa, da bo EU še naprej vodilna v svetu na področju trajnostnega in inovativnega turizma.

Sveženj zajema smernice in priporočila za:

- varno ponovno vzpostavitev prostega gibanja brez omejitev in ponovno odprtje notranjih meja: smernice za ponovno vzpostavitev prostega gibanja in odpravo kontrol na notranjih mejah;
- varno ponovno vzpostavitev prometa in povezljivosti: smernice za promet;
- varno ponovno vzpostavitev turističnih storitev: smernice za turizem, zlasti gostinske in nastanitvene storitve;
- reševanje likvidnostnih težav in ponovno vzpostavitev zaupanja potrošnic in potrošnikov: priporočilo o dobropisih.

II. ZMOŽNOST, ZAUPANJE IN VARNOST LJUDI PRI PONOVNEM POTOVANJU

Mnogi Evropejci in Evropejke se želijo poleti odpraviti na pot in si oddahniti, obenem pa se želijo prepričati, da bodo med potjo in na počitnicah varni.

a. Varna ponovna vzpostavitev prostega gibanja brez omejitev in ponovno odprtje notranjih meja

Od začetka pandemije so skoraj vse države članice uvedle omejitve nenujnih potovanj, pogosto v kombinaciji z zahtevami glede karantene za čezmejne potnice in potnike. EU je zaprla zunanje meje za nenujna potovanja, mnoge države članice pa so začasno ponovno uvedle kontrole na notranjih mejah. Zato milijoni evropskih državljanek in državljanov nenadoma niso več mogli potovati – bodisi na delo, v kraj izobraževanja ali v prostem času⁴, pri čemer mnogi več mesecev niso mogli obiskati družine in prijateljev.

³ Skupni evropski časovni načrt za odpravo ukrepov za zaježitev COVID-19, UL C 126, 17.4.2020.

⁴ Glede na opredelitev UNWTO „turizem zajema dejavnosti oseb, ki v prostem času, poslovno ali v druge

Evropski turizem je odvisen od možnosti prostega gibanja Evropejcev in Evropejk po vsej EU.

Sporočilo „Na poti k postopnemu in usklajenemu pristopu k ponovni vzpostavitvi prostega gibanja in odpravi kontrol na notranjih mejah“⁵, ki ga je Komisija sprejela kot del tega svežnja, vsebuje priporočila za postopno odpravo omejitev prostega gibanja in kontrol na notranjih mejah po vsej EU. Predlaga prožen postopni pristop, za katerega bo potrebno tesno sodelovanje držav članic in Komisije, da bi se postopoma odpravile mejne kontrole ter zagotovila **neomejena svoboda gibanja** po vsej EU in **ponovno vzpostavila celovitost schengenskega območja**.

V času, ko državam članicam uspeva zmanjševati širjenje virusa, bi bilo treba splošne omejitve prostega gibanja na druga območja ali regije v državah članicah s podobnim splošnim profilom tveganja in iz njih nadomestiti z bolj ciljno usmerjenimi ukrepi, ki bodo dopolnjevali ukrepe omejevanja fizičnih stikov ter učinkovito sledenje domnevnim okužbam in testiranje v domnevnih primerih okužbe.

V skladu s skupnim evropskim časovnim načrtom za odpravo ukrepov za zaježitev COVID-19 bi bilo treba omejitve potovanj najprej odpraviti na področjih s primerljivimi epidemiološkimi razmerami, kjer obstajajo zadostne zmogljivosti v smislu bolnišnic, testiranja, spremljanja in sledenja stikov. Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC) v sodelovanju z državami članicami in Skupnim raziskovalnim središčem razvija in bo posodabljal zemljevid ravni prenosa COVID-19, tudi na podnacionalni ravni. Države članice so pozvane k pošiljanju podatkov, da bo ta zemljevid popolno, ažurno in pregledno orodje za zagotavljanje informacij na ravni EU, ki jih bodo lahko uporabljali organi, prevozniki, ponudniki storitev, pa tudi potnice in potniki.

Za postopno odpravo omejitev prostega gibanja in kontrol na notranjih mejah je treba zagotoviti sorazmernost in nediskriminacijo med državljani in državljankami iz različnih držav članic EU. Če država članica na podlagi epidemioloških razlogov odpravi omejitve gibanja v nekatere regije ali na nekatera območja v drugi državi članici in iz njih, mora to brez diskriminacije veljati za vse osebe, ki prebivajo na navedenih ozemljih, ne glede na to, ali so državljani oziroma državljanke zadevnih držav članic⁶, in bi moralo veljati za vse dele Unije s podobnimi epidemiološkimi razmerami. Za povprečne državljane in državljanke bo to pomenilo jasnost glede tega, kam lahko potujejo, in jim tako olajšalo načrtovanje.

Komisija državam članicam zagotavlja smernice, na podlagi katerih bodo lahko postopoma in usklajeno odpravile omejitve prostega gibanja in kontrole na notranjih mejah.

Ta postopek bo še naprej spodbujala izmenjava informacij in dobrih praks med Komisijo in državami članicami, med drugim v okviru informacijske skupine za COVID-19 – notranje zadeve.

Komisija poziva države članice k pošiljanju podatkov Evropskemu centru za

namene potujejo v kraje zunaj svojega običajnega okolja in tam ostanejo manj kot eno leto brez prekinitve“.

⁵ C(2020) 3250.

⁶ Ob upoštevanju posebnih ukrepov, ki veljajo za ranljive skupine.

preprečevanje in obvladovanje bolezni, da bo zemljevid ravni prenosa COVID-19 na podnacionalni ravni popoln in vedno ažuren.

b. Ponovna vzpostavitev varnega prometa

Komisija je v **sporočilu „COVID-19: Smernice za postopno ponovno vzpostavitev prevoznih storitev in povezljivosti“**⁷ predstavila smernice, ki temeljijo na okviru načel in skupni zbirki orodij.

To bo prispevalo k skladnosti in razumljivosti v zvezi s ponovno vzpostavitvijo vseh vrst prevoznih storitev po vsej EU, in sicer z usklajenimi ukrepi na podlagi tveganja, ki so nediskriminatorni in sorazmerni ter katerih obseg in trajanje uporabe sta omejena na to, kar je nujno potrebno za varovanje javnega zdravja, s ciljno usmerjenimi ukrepi namesto splošnih prepovedi, z odpravo omejitev za osebni prevoz in s povečanjem možnosti za varnejši kolektivni prevoz.

Komisija si bo prizadevala zagotoviti, da bodo ukrepi, sprejeti v državah članicah, skladni, usklajeni in vzajemno sprejeti prek meja in med regijami. Tudi to bo ljudem dalo več svobode, varnosti in gotovosti v zvezi s potovanji.

Te smernice se ukvarjajo tudi z vprašanjem, kako zaščititi zdravje zaposlenih v prometu, potnic in potnikov ter čim bolj zmanjšati tveganje za okužbe na prometnih vozliščih in v vozilih za vse vrste prevoza. Države članice bodo morale ob upoštevanju razvoja epidemioloških razmer in spreminjajočih se potreb po povezljivosti proaktivno prilagajati ukrepe, da bi dosegle ustrezno ravnovesje med varovanjem javnega zdravja in ponovno vzpostavitvijo prometnih storitev na eni strani ter drugimi gospodarskimi dejavnostmi, kot je turizem, na drugi. Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA) je objavila tudi splošne smernice o ukrepih za varnost in zdravje pri delu ob vrnitvi v delovno okolje⁸.

Komisija državam članicam zagotavlja smernice, na podlagi katerih bodo lahko postopoma in usklajeno ponovno vzpostavile prometne storitve in povezljivost.

c. Ponovna vzpostavitev turističnih storitev s čim manjšimi tveganji za zdravje

Komisija je v **sporočilu „COVID-19: Smernice EU za postopno ponovno vzpostavitev turističnih storitev ter zdravstvene protokole v gostinskih in nastanitvenih obratih“**⁹ določila načela, ki naj bi usmerjala države članice pri ponovnem zagonu turističnih dejavnosti ter razvoju protokolov v zvezi s COVID-19 za gostinske in namestitvene obrate, s katerimi se bo zmanjšalo tveganje okužbe tako med gosti kot med osebjem.

Smernice temeljijo na mnenju Evropskega centra za preprečevanje in obvladovanje bolezni, njihov namen pa je zaščititi turiste in delovno silo ob upoštevanju zdravstvenih

⁷ C(2020) 3139.

⁸ COVID-19: NAZAJ NA DELOVNA MESTA – Prilagajanje delovnih mest in zaščita delavcev, <https://osha.europa.eu/sl/publications/covid-19-back-workplace-adapting-workplaces-and-protecting-workers/view>.

⁹ C(2020) 3251.

predpisov in ukrepov omejevanja fizičnih stikov, ki veljajo v državah članicah. Taki ukrepi bi morali biti prožni in odvisni od lokalnih zdravstvenih razmer ter omogočati postopen ponovni zagon posameznih turističnih področij. Smernice predlagajo minimalni sklop načel, ki pa izpolnjujejo stroge zdravstvene in varnostne zahteve, ter poudarjajo pomen posodobljenih in lahko dostopnih informacij za potnice in potnike.

Glavna korist teh smernic za ljudi bodo preprosto razumljiva in razumna pravila, ki jim bodo omogočala varno:

- bivanje v hotelih, kampih, gostiščih, ki ponujajo nočitev z zajtrkom, ali drugih počitniških namestitvenih zmogljivostih;
- prehranjevanje in pitje v restavracijah, barih in kavarnah;
- preživljanje časa na plažah ali drugih območjih za prostočasne dejavnosti na prostem¹⁰.

Komisija državam članicam zagotavlja smernice, na podlagi katerih bodo lahko postopoma ponovno zagnale turistične storitve ter izvajale ustrezne zdravstvene in varnostne protokole.

d. Uporaba digitalnih tehnologij

Ljudje morajo imeti možnost, da z odgovornim ravnanjem zaščitijo sebe in druge. Imeti morajo dostop do informacij o mejah in potovanju, turističnih zmogljivostih ter varnostnih in zdravstvenih razmerah v kraju, kamor se odpravljajo, tudi z digitalnimi sredstvi. Te informacije potrebujejo za načrtovanje potovanja, pa tudi med njim. Prav tako jim je treba zagotoviti, da se, ko gre za veljavna pravila na področju javnega zdravja in varnosti, v vseh državah članicah upoštevajo enaka merila.

Letošnje poletje in v mesecih po njem bodo Evropejci in Evropejke verjetno izbrali domače in evropske turistične destinacije. Za varno potovanje in preživljanje počitnic bodo potrebovali preprost dostop do informacij v realnem času o razmerah na mejah, omejitvah potovanj, potovalnih nasvetih, javnozdravstvenih in varnostnih ukrepih ter turističnih storitvah, ki so jim na voljo, pa tudi o tem, na koga se obrniti v primeru zdravstvenih težav. Komisija bo vzpostavila namensko spletišče z interaktivnim zemljevidom, na katerem bodo zbrane informacije držav članic ter turističnega in potovalnega sektorja.

Digitalne tehnologije in podatki imajo pomembno vlogo v boju proti pandemiji. Mobilne aplikacije bi lahko podprle strategije sledenja stikov ter pomagale javnozdravstvenim organom pri spremljanju in omejevanju širjenja virusa. Tudi umetna inteligenca in robotika lahko pomagata spremljati omejevanje fizičnih stikov v skladu z zakonodajo o varstvu podatkov ali lajšati razkuževanje, zlasti v krajih z rednimi turističnimi tokovi. Komisija bo prek vozlišč za digitalne inovacije usmerjeno podprla lokalna turistična podjetja, da bi jim med turistično sezono pomagala pri soočanju z novimi razmerami v sektorju (tj. roboti za razkuževanje in čiščenje, upravljanje množice, pametni sistemi rezervacij itd.), tudi z namenskim hekatonom o uporabi digitalnih tehnologij v turizmu¹¹.

¹⁰ To vključuje območja postrežbe na prostem, menze, marine.

¹¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-innovation-hubs>.

Obenem bi navedene tehnologije ljudem lahko omogočile sprejemanje lastnih učinkovitih in bolj ciljno usmerjenih ukrepov omejevanja fizičnih stikov. Navedene aplikacije so zlasti pomembne v fazi odpravljanja omejevalnih ukrepov, ko se poveča tveganje okužbe, ker več ljudi pride v stik z drugimi.

Ko bodo potovanja po EU spet mogoča, bodo javni organi in ljudje, ki potujejo na delo ali v poslovne ali turistične namene, lahko koristno uporabljali aplikacije za sledenje stikov, pri čemer bo treba upoštevati zahteve glede zasebnosti, pravila o varstvu podatkov in prostovoljno uporabo takih aplikacij. V zvezi s tem je ključnega pomena interoperabilnost, da bodo uporabnice in uporabniki prek svoje aplikacije prejeli opozorila, ne glede na to, kje v Evropi se nahajajo. Komisija in države članice si za to že prizadevajo; danes je bil objavljen protokol o načelih interoperabilnosti, ki so ga v okviru mreže e-zdravje s podporo Komisije oblikovale države članice.

Podjetja in vlade lahko digitalne rešitve uporabijo tudi za načrtovanje in upravljanje turističnih tokov, na primer kar zadeva skupno največje število nočitev v določeni regiji, največje število obiskovalcev kulturnih znamenitosti in območij dediščine ali časovno načrtovanje za tiste, ki nameravajo obiskovati muzej ali večerjati v restavraciji.

Komisija in države članice bodo nadalje razvijale evropski okvir interoperabilnosti za mobilne aplikacije v podporo sledenju stikov.

Komisija bo vzpostavila namensko spletišče z zemljevidom, na katerem bodo zbrane informacije v zvezi s turizmom v realnem času.

Poleg tega bo podprla inovativne rešitve v skladu z zakonodajo o varstvu podatkov, povezane z uporabo umetne inteligence v prizadevanjih za zaježitev pandemije COVID-19 in za pomoč turističnim podjetjem pri spopadanju z novimi razmerami.

e. Varstvo pravic

Ljudje za zneske, ki jih vnaprej plačajo za storitve prevoza in potovalne storitve, ki so nato odpovedane, ne prejmejo vedno neposrednega povračila. V nekaterih primerih se jim za turistične storitve, ki jih niso mogli izkoristiti, lahko zaračunajo stroški odpovedi. Zato je pomembno, da imajo dostop do zanesljivih informacij ter učinkovite pomoči in organov za reševanje sporov.

Potrošnice in potrošniki, ki prebivajo v Uniji, se lahko v primeru rezervacije počitnic v drugi državi EU zanesejo na brezplačno podporo mreže evropskih potrošniških centrov (EPC). Evropski potrošniški centri, ki pomagajo strankam v zvezi z njihovimi čezmejnimi nakupi, so v zadnjih tednih zabeležili velik porast zahtevkov za informacije (več kot 5 000 zahtevkov v zadnjem tednu aprila 2020¹²). Tudi nacionalni organi za reševanje sporov so opazili povečanje števila sporov, povezanih s turizmom.

¹² Podatki mreže EPC v zvezi s COVID-19 so na voljo na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net_sl.

Vprašanja potrošnic oziroma potrošnikov se nanašajo predvsem na potniški letalski promet, nastanitvene storitve in počitniške pakete.

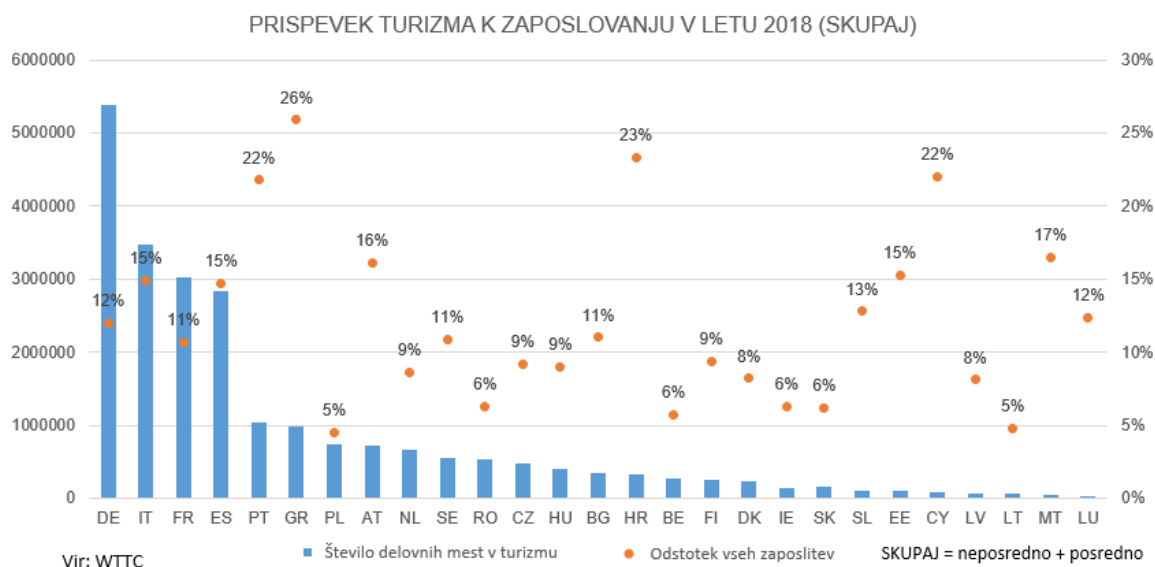
V trenutnih okoliščinah je posebno pomembna preglednost postopkov za rezervacijo potovanj, ki spodbuja nadaljnja potovanja in zagotavlja poštene poslovne prakse, da noben izvajalec storitev ne poskuša neupravičeno izrabljati zavajajočih trditev, kot so lažne navedbe o visokem povpraševanju po določenih območjih. Mreža za sodelovanje na področju varstva potrošnikov, ki jo usklajuje Komisija, vodi dialog s spletnimi potovalnimi platformami in podjetji za najem vozil glede preglednosti in pravičnosti spletnih rezervacij ter z njimi že razpravlja o potrebah po informacijah v zvezi z omejitvami potovanj.

Komisija evropskim potrošniškim centrom pomaga pri pripravi nasvetov in informacij glede odpovedi nastanitve, najema vozil in dogodkov, rezerviranih kot posamezne storitve¹³. Komisija bo preučila, kako bi lahko storitve EPC na podlagi partnerstev s podobnimi organi v tretjih državah razširili na potnice in potnike, ki prebivajo v tretjih državah. Poleg tega bo podprla gradnjo zmogljivosti organov za alternativno reševanje sporov, ki potrošnikom in trgovcem pomagajo iskati sporazumne rešitve.

III. PONOVI ZAGON TURIZMA

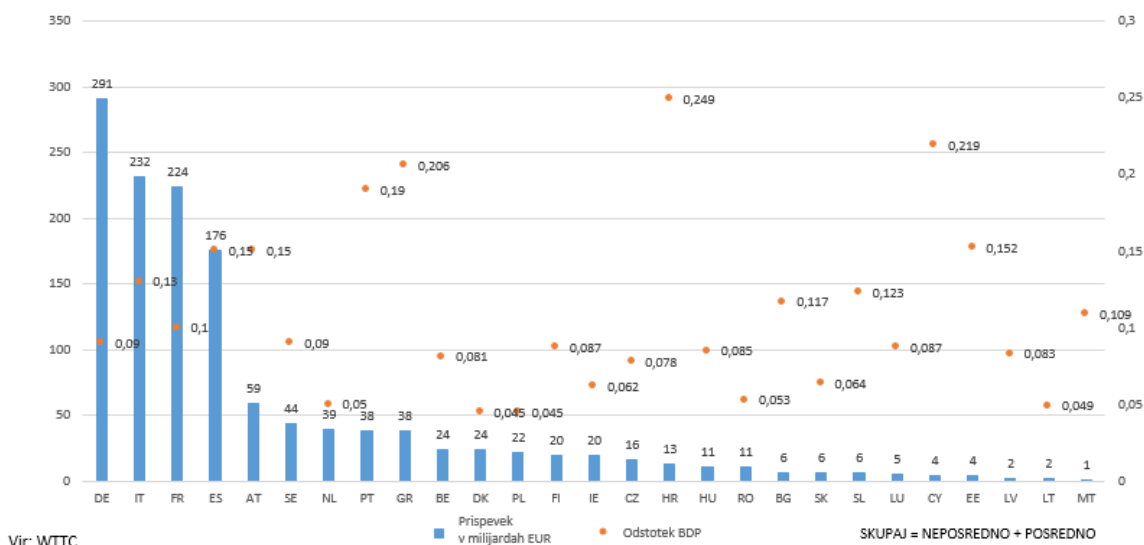
Navedeni ukrepi bi morali ljudem dati možnost in zaupanje za varna potovanja. Vendar sami po sebi ne bodo dovolj za uspešno poletno sezono. Naš turizem je v težkem položaju ter potrebuje načrt za izhod iz krize in okrevanje.

a. Ključni pomen turizma

¹³ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net/faq-cancellations-individually-booked-accommodations-car-rental-and-events-due-covid-19_en.

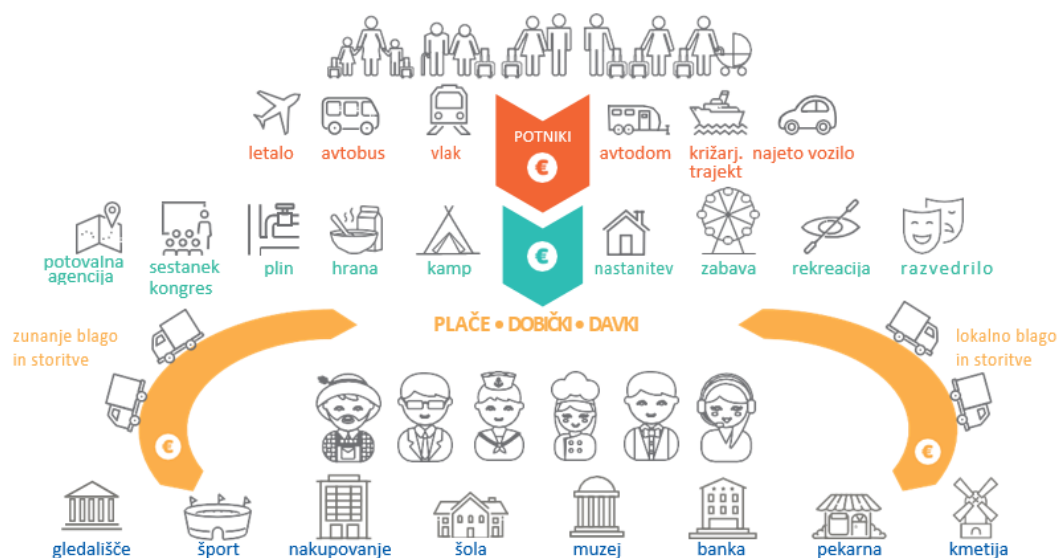
PRISPEVEK TURIZMA K BDP V LETU 2018 (SKUPAJ)

Turizem je četrta največja izvozna kategorija EU, ki prinaša širše koristi za evropsko gospodarstvo kot celoto: 1 EUR dodane vrednosti, ki jo ustvari turizem, prinese dodatnih 0,56 EUR dodane vrednosti v smislu posrednega učinka na druge sektorje.

Turizem je zapleten ekosistem, v katerem sodelujejo številni akterji: fizični in spletni ponudniki informacij in storitev (turistični uradi, digitalne platforme, ponudniki potovalnih tehnologij), potovalne agencije in organizatorji potovanj, ponudniki nastanitvenih storitev, organizacije za upravljanje destinacij, upravljavci znamenitosti za obiskovalce in ponudniki storitev prevoza potnikov. Poleg tega se turizem in promet opirata na glavne industrijske panoge (npr. gradbeništvo, proizvodnja zrakoplovov, ladjedelništvo). V navedenih sektorjih delujejo tako velike multinacionalke kot mala podjetja, pri čemer je 90 % MSP. Turizem je prisoten na številnih območjih in v številnih regijah, od urbanih središč do otoških, obalnih, podeželskih in oddaljenih območij ter najbolj oddaljenih regij EU¹⁴.

¹⁴ Najbolj oddaljene regije EU, kot so opredeljene v členu 349 PDEU – od devetih regij EU v Atlantskem oceanu, Indijskem oceanu, Karibih in Latinski Ameriki so vse razen ene otoki, odvisni od turizma. Pogodba predvideva prilagojene ukrepe EU za podporo navedenih regij.

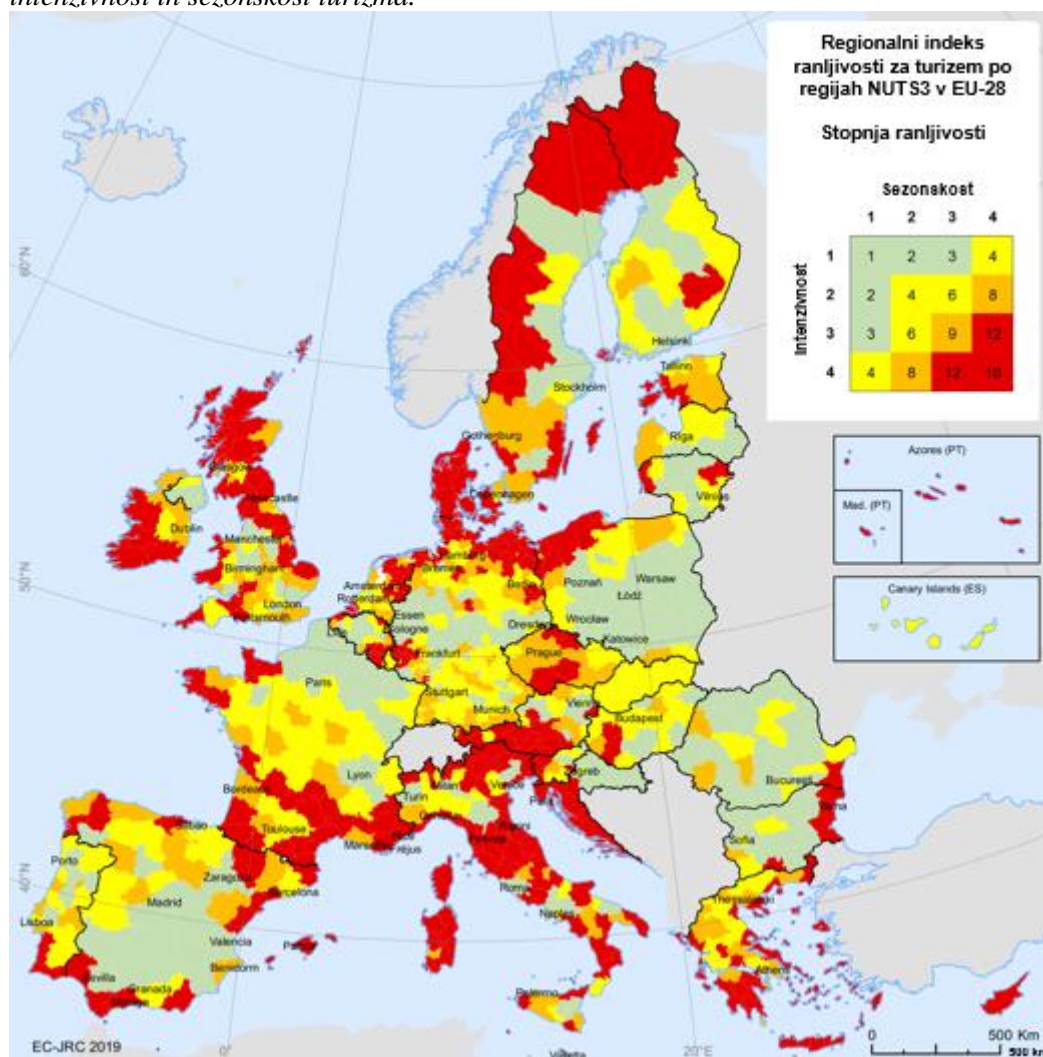

Vir: Svetovni svet za potovanja in turizem (WTTC)

Turizem je steber gospodarstva mnogih držav članic (štiri so med svetovnimi destinacijami z največ mednarodnimi prihodi in prihodki¹⁵). Evropske regije so različno odvisne od turističnih dejavnosti. Kriza je močno prizadela otoške, obalne in najbolj oddaljene regije, ki so odvisne od turističnih dejavnosti ali mednarodnega letalskega prometa. Prav tako je znatno vplivala na podeželska območja, ki imajo omejeno povezljivost in so odvisna od turizma.

¹⁵ Francija, Španija, Italija, Nemčija.

Zemljevid ranljivosti po regijah. Vir: Skupno raziskovalno središče. Indeks ranljivosti je medsebojno strokovno pregledana kategorija, pri izračunu katere se upoštevata dva kazalnika, tj. intenzivnost in sezonskost turizma.

b. Učinek krize

Zaradi pandemije je turistični ekosistem EU pod pritiskom brez primere. Po uvedbi omejitev potovanj in drugih omejitev se je turizem v EU in drugod po svetu v prvem četrtletju leta 2020 postopoma ustavil. Po ocenah OECD bo upad znašal med 45 % in 70 %, odvisno od trajanja zdravstvene krize in hitrosti okrevanja.

Turistična podjetja se soočajo z **akutno likvidnostno krizo**. Po ocenah sektorja so izgube prihodkov na evropski ravni dosegle 85 % za hotele in restavracije, 85 % za organizatorje potovanj in potovalne agencije, 85 % za železniški prevoz na dolge razdalje ter 90 % za ladje za križarjenja in letalske prevoznike. Potovalni in turistični sektor EU poroča o 60- do 90-odstotnem zmanjšanju rezervacij v primerjavi z ustreznimi obdobji v prejšnjih letih. Kriza je najbolj prizadela MSP, ki zaradi pomanjkanja likvidnosti in negotovosti, s katero se soočajo, težko zagotavljajo preživetje, dostopajo do finančnih sredstev ter ohranjajo zaposlene in talente.

Če ne bodo sprejeti nujni ukrepi in zagotovljeno nujno financiranje za premostitev obdobja do ponovne vzpostavitve turističnih tokov, bi lahko številna podjetja v naslednjih

tednih ali mesecih šla v stečaj.

Ogrožena so tudi **delovna mesta**. Turizem se močno zanaša na sezonsko in začasno delovno silo (23 %¹⁶), pri čemer gre pogosto za mlade (37 % zaposlenih v turizmu je mlajših od 35 let), ženske (59 %) ter delavce oziroma delavke iz drugih držav (15 % iz držav EU ali držav zunaj EU)¹⁷. Navedena delovna mesta so pogosto skoncentrirana v regijah, kjer ni alternativnih virov zaposlovanja, in vključujejo nizkousposobljeno delovno silo, ob tem pa turizem v številnih od navedenih regij, vključno z otoškimi, oddaljenimi in najbolj oddaljenimi regijami, zagotavlja 10 % do 50 % vseh delovnih mest. Turizem zajema tudi pomemben del akterjev socialnega gospodarstva, kar prispeva k socialnemu vključevanju. Če ne bodo sprejeti nujni ukrepi v podporo zaposlovanju, bi lahko kriza povzročila izgubo približno 6 milijonov delovnih mest v Evropi in negativno vplivala na preživetje številnih drugih, pogosto ekonomsko najbolj ranljivih ljudi v različnih državah članicah.

c. Reševanje likvidnostnih težav

Več držav članic je na podlagi začasnega okvira za državno pomoč, sprejetega marca 2020, že uvedlo ukrepe za zagotovitev neposrednih nepovratnih sredstev v višini do 800 000 EUR oziroma posojil ali jamstev pod zelo ugodnimi pogoji za večje zneske ali, v nekaterih primerih, odobritev nadomestil podjetjem za škodo, ki so jo utrpela zaradi pandemije.

EU je sprostila 1 milijardo EUR kot jamstvo za Evropski investicijski sklad, kar bo spodbudilo jamstvo za posojila v višini 8 milijard EUR v pomoč 100 000 MSP po vsej EU, vključno z MSP, ki delujejo v turizmu.

Naložbena pobuda v odziv na koronavirus državam članicam omogoča precejšnje prožnost pri preusmerjanju kohezijskih finančnih sredstev, da bi zagotovile takojšnjo likvidnost turističnim MSP ter jim pomagale pri pripravi na poletno in zimsko sezono za leto 2020. Financiranje obratnega kapitala MSP lahko pokrije stroške dela, surovine in repromaterial, zaloge in posredne stroške ter najemnino in stroške komunalnih storitev. To bi zajemalo tudi možnost financiranja podjetij in regionalnih organov, da bi izpolnjevali javnozdravstvene protokole, kar vključuje čiščenje, zaščitno opremo ter prilagoditev javnih prostorov in zdravstvenih zmogljivosti za sprejem večjega števila obiskovalcev.

Finančna podpora EU in držav članic bi morala biti poleg pomoči turističnim podjetjem pri prilagajanju na javnozdravstvene zahteve na voljo tudi za spodbujanje dodatnih naložb, ki bi krepile odpornost.

Da bi pomagale regijam, ki jih je kriza najbolj prizadela, bi morale države članice zanje oblikovati celovite strategije za okrevanje na podlagi obstoječih strategij pametne specializacije in teritorialnih strategij v okviru kohezijske politike. Take strategije bi

¹⁶ Znotraj Evropske unije se stopnja zelo razlikuje (od 5 % pogodb o zaposlitvi za določen čas v turizmu na Malti do 45 % v Grčiji). Prav tako obstajajo velike razlike med različnimi področji turističnega sektorja (27 % delovnih razmerij za določen čas na področju namestitvenih storitev, 12 % v potovalnih agencijah in pri organizatorjih potovanj, 9 % v letalskem prometu). Vir: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_industries_-_employment#Characteristics_of_jobs_in_tourism_industries.

¹⁷ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_industries_-_employment#Characteristics_of_jobs_in_tourism_industries.

morale v prvi fazi podpirati podjetja, ki delujejo v turizmu, in povezane storitve, da bi se jim z boljšim dostopom do finančnih sredstev omogočil ponovni zagon dejavnosti. To bi bilo treba združiti z ukrepi za spodbujanje digitalizacije, trajnosti ter naložb v znanja in spretnosti v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj in Evropskega socialnega sklada, da se spodbudita trajnostni turizem in mobilnost, pa tudi z ukrepi za spodbujanje gospodarske diverzifikacije, da se okrepi odpornost na zunanje šoke.

Navedene strategije bi morale poleg tega usmerjati sedanja kohezijska sredstva v naložbe, ki bi obnovile zaupanje turistk in turistov, na primer v upravljanje javnih površin ter izvajanje zdravstvenih in varnostnih protokolov. Komisija bo zagotovila, da bo prihodnja generacija kohezijskih programov učinkoviteje usmerjena v podporo regijam, ki so močno odvisne od turizma.

Poleg tega bo spodbujala sodelovanje med regijami za razvoj pametnih rešitev, namenjenih okrevanju turističnega ekosistema. Komisija bo na podlagi nedavnega uspešnega pilotnega projekta objavila nov razpis za medregionalno partnerstvo na področju turizma za izmenjavo, preskušanje in izvajanje novih pametnih rešitev za okrevanje, s katerimi bo ustvarjena nova vrednostna veriga inovativnega, odgovornega in trajnostnega turizma.

Komisija bo države članice in regije, ki jih je upad turizma najbolj prizadel, spodbujala k uporabi možnosti naložbene pobude v odziv na koronavirus za podporo turističnim MSP kot del tekočega prerazporejanja kohezijskih sredstev.

d. Privlačni, prostovoljni dobropisi: koristi za podjetja in stranke

Ko gre za likvidnost potovalnega in turističnega sektorja, je največja omejitev pomanjkanje novih rezervacij v kombinaciji z izjemno velikim številom zahtevkov za povračilo zaradi odpovedi. Da bi pojasnila veljavna pravila Unije na tem področju, je Komisija 18. marca sprejela smernice za razlago uredb EU o pravicah potnikov, 19. marca pa neformalne smernice za uporabo direktive o paketnem potovanju.

S Priporočilom o dobropisih, ki se ponudijo potnikom kot druga možnost namesto povračila za odpovedana paketna potovanja in prevozne storitve v zvezi s pandemijo COVID-19¹⁸, želi zagotoviti, da bodo dobropisi za potnice in potnike izvedljiva in privlačna alternativa povračilu za odpovedana potovanja. Prevozniki in organizatorji potovanj bi morali ubrati usklajen pristop, ki bi potnicam in potnikom omogočil privlačno in zanesljivo izbiro med povračilom denarja v skladu z njihovimi zakonskimi pravicami na podlagi prava EU ali dobropisom.

Da bi potnice in potnike spodbudili k sprejetju dobropisa namesto plačila, bi morali biti dobropisi zavarovani pred insolventnostjo izdajatelja, poleg tega pa bi bilo treba zagotoviti povračilo za neizkoriščene dobropise, in sicer največ eno leto po njihovi izdaji. Izvajalci dejavnosti bi morali prav tako združiti nekatere značilnosti, s katerimi bi dobropise naredili privlačnejše. Dobropisi bi na primer morali biti prožni, kar zadeva obseg storitev, za katere se lahko uporabljajo, in njihovo prenosljivost. Tako bi potnice in potniki tudi z večjim zaupanjem opravljali nove rezervacije. Široko dostopni, varni

¹⁸ C(2020) 3125.

dobropisi za izvajalce dejavnosti pomenijo stroškovno učinkovito rešitev za povračilo potnicam in potnikom.

Prevozniki in organizatorji bi morali potnicam in potnikom ponuditi dobropis, ki je privlačna in zanesljiva alternativa povračilu v denarju, z značilnostmi, opisanimi v priporočilu Komisije. Dobropis bi moral biti zavarovan pred insolventnostjo prevoznikov in organizatorjev, če se ne izkoristi, pa bi bilo treba po enem letu zanj zagotoviti povračilo.

Organizacije potrošnikov in potnikov na ravni Unije in nacionalni ravni bi morale potnice in potnike spodbujati, da namesto povračila v denarju sprejemajo dobropise, ki imajo značilnosti, opisane v priporočilu.

Organizacije podjetij, potrošnikov in potnikov na ravni Unije in nacionalni ravni, pa tudi organi držav članic, vključno z nacionalnimi izvršilnimi organi, bi morali prispevati k obveščanju vseh zainteresiranih strani o priporočilu in sodelovati pri njegovem izvajanju.

e. Reševanje delovnih mest

Evropski socialni sklad podpira sheme skrajšanega delovnega časa, namenjene ohranjanju delovnih mest. Pobuda za začasno podporo zmanjševanju tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) bo zagotovila finančno podporo v višini do 100 milijard EUR za pomoč državam članicam pri kritju stroškov nacionalnih shem skrajšanega delovnega časa in podobnih ukrepov, ki podjetjem omogočajo ohranjanje delovnih mest. Takšni javni programi podjetjem omogočajo, da skrajšajo delovni čas, obenem pa zaposlenim zagotavljajo dohodkovno podporo.

Ključna prednostna naloga je podpreti delavce in delavke, ki izgubijo zaposlitev, pri iskanju novega delovnega mesta. Za to so potrebna partnerstva med službami za zaposlovanje, socialnimi partnerji in podjetji, da se olajša hitro vključevanje v nova delovna mesta in preusposabljanje, ob tem pa je treba poseben poudarek nameniti mladim in podpori za sezonsko delovno silo.

Da bi se povečala odpornost in preprečila prihodnja pomanjkanja znanj in spretnosti, ki so nujno potrebna za zeleni in digitalni prehod¹⁹, bi morale države članice z nacionalnimi sredstvi in sredstvi EU (npr. iz Evropskega socialnega sklada, Evropskega sklada za regionalni razvoj, programa InvestEU in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja) povečati tudi obstoječe možnosti za izpopolnjevanje.

Na ravni EU načrt za sektorsko sodelovanje na področju znanj in spretnosti predvideva okvir za strateško sodelovanje med ključnimi zainteresiranimi stranmi v zvezi s kratko- in srednjeročnimi potrebami po znanjih in spretnostih v izbranih sektorjih, tudi v turizmu²⁰. Prihodnji posodobljeni program znanj in spretnosti bo dodatno podprl sektorsko sodelovanje v zvezi s potrebami po znanjih in spretnostih, pri čemer bo poudarek na znanjih in spretnostih za uspešen digitalni in zeleni prehod. Regije s strategijami pametne specializacije za turizem in evropski grozdi, ki se ukvarjajo s turizmom, bi lahko s

¹⁹ https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/support-business/skills_en.

²⁰ <https://nexttourismgeneration.eu/>.

podporo programov Erasmus in Interreg združili moči na tem področju.

f. Spodbujanje lokalnega turizma

V bližnji prihodnosti bosta prevladovala domači turizem in turizem znotraj EU. 267 milijonov (62 %) Evropejcev in Evropejk se vsaj enkrat letno odpravi na zasebno prostočasno potovanje, 78 % pa jih počitnice preživlja v domači državi ali drugi državi EU²¹.

Po odpravi omejitev gibanja bi z nekaj ustvarjalnosti kriza za Evropejce in Evropejke lahko pomenila priložnost, da izkoristijo bogato raznolikost kulture in narave v domači državi ali drugi državi EU ter vse leto uživajo v novih doživetjih.

Številne evropske regije in mesta so močno odvisna od **kulturnega turizma**²². Slednji se je med pandemijo prikazal v novi luči, in sicer s pomočjo tehnologije, ki je odprla nove možnosti za ustvarjalno izražanje in omogočila dostop do kulture širšemu občinstvu. **Obalni**²³ in **pomorski turizem, turizem ob celinskih vodnih telesih in podeželski**²⁴ **turizem** so prisotni v številnih regijah EU ter ustvarjajo inovativno, lokalizirano turistično ponudbo za poslovna potovanja in rekreacijske dejavnosti zunaj sezone. Odpirajo se nove priložnosti za odkrivanje skritih ali pozabljenih naravnih in kulturnih biserov bližje domu ter okušanje lokalnih proizvodov. Predlagano evropsko leto železnic 2021 bi se lahko osredotočilo na potovanja z vlakom kot način spodbujanja turizma znotraj EU.

V državah članicah, kjer so bile uvedene **sheme podporniških vavčerjev**, so stranke navdušeno podprle najljubše hotele ali restavracije. Take sheme bi se lahko razširile na druga podjetja, povezana s turizmom, na primer tista, ki se ukvarjajo s kulturo in razvedrilom. Komisija bo vzpostavila spletni portal za njihovo predstavitev. Portal bo ponudnike povezal z vsemi pobudami in platformami, ki izvajajo tovrstne sheme. Državljanom in državljanom bo pomagal najti vse pobude in ponudbe po vsej EU. Poleg tega bo Komisija v sodelovanju z državami članicami pozvala lokalne turistične organizacije, pa tudi tržne akterje, ki delujejo v turizmu, kot so majhne in velike spletne platforme (prek katerih se številna turistična podjetja povezujejo s svojimi strankami), družbe, ki izdajajo kreditne kartice, in ponudniki plačilnih sistemov, naj sprejmejo zaveze za uvedbo sistemov podporniških vavčerjev.

Komisija bo v sodelovanju z državami članicami pozvala k sprejetju zavez za uvedbo sistemov podporniških vavčerjev, poleg tega pa bo vzpostavila spletno platformo, prek katere bo tiste, ki bodo zaveze sprejeli, povezala s ponudniki v turizmu.

Komisija bo kot del strateškega pristopa za trajnostno modro gospodarstvo spodbujala prehod na bolj trajnosten model obalnega in pomorskega turizma. Prav tako bo spodbujala podeželski turizem kot trajnosten model turizma na podeželju.

²¹ Eurostat, „Ljudje v gibanju. Statistični podatki o mobilnosti v Evropi“, 2019.

²² Kulturni turizem, ki predstavlja 40 % turizma v Evropi, je kriza posebej prizadela, saj je bila večina kulturnih dejavnosti, kot so sejmi in festivali, odpovedana, ustanove, kot so muzeji, pa zaprti (92 %).

²³ Več kot polovica (51,7 %) turističnih nastanitvenih zmogljivosti v EU se nahaja na obalnih območjih, Evropejci in Evropejke pa v obmorskih letoviščih opravijo 30 % nočitev.

²⁴ Leta 2018 se je po podatkih Eurostata na podeželskih območjih nahajalo 45 % turističnih nastanitvenih zmogljivosti (glede na število postelj) v EU-27.

Europeana²⁵, evropska platforma za digitalno kulturno dediščino, bo od junija naprej nadalje razvijala turistični vidik platforme s predstavitvijo evropskih kulturnih znamenitosti in skritih biserov. V okviru spremljajoče spletne aplikacije o kulturnih znamenitostih²⁶ bo v drugi polovici leta potekala kampanja, ki bo med državljani in državljanke iskala ambasadorje in ambasadorke bližinskega turizma.

Komisija si bo v sodelovanju z državami članicami še naprej prizadevala za podpiranje izmenjave informacij ter Evropejce in Evropejke spodbujala k odkrivanju raznolikosti krajine, kultur in izkušenj, ki jih ponuja Evropa, vključno z evropskimi prestolnicami pametnega turizma²⁷ in evropskimi destinacijami odličnosti²⁸.

IV. SODELOVANJE

Vprašanja v zvezi s turizmom, prometom in mejami ureja zapleten niz okvirov politike, ki so bili oblikovani in se izvajajo na različnih ravneh – na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter na ravni EU. Za številne turistične in prometne politike so pristojna mesta, včasih pa tudi regije. Raznolikost turističnega ekosistema se odraža tudi v njegovem upravljanju, kar pa po drugi strani prinaša izzive, saj se lahko politični ukrepi, ki se izvajajo na različnih ravneh brez usklajevanja, izničijo ali celo ovirajo.

Skupaj ter v povezavi z lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi ukrepi bi morali navedeni ukrepi in smernice iz tega svežnja prispevati k ustvarjanju trdne podlage za turistični ekosistem. A za uspeh bo potrebno pristno sodelovanje v številnih političnih okvirih in med vrsto akterjev, ki so pomembni za turizem:

- horizontalno, med lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi organi ter s Komisijo;
- vertikalno, med carinskimi uradniki, ponudniki prevoza in nastanitev ter vsemi drugimi akterji v ekosistemu, zlasti za operacionalizacijo teh smernic in njihovo izvajanje v praksi.

Za ustrezno in pravočasno uskladitev med vsemi akterji na podlagi obstoječih kanalov bo Komisija vzpostavila usklajevalne mehanizme, s katerimi bo povezala vse agencije in organe EU, ki sodelujejo pri oblikovanju smernic, povezanih s COVID-19, v tesnem usklajevanju z obstoječim sistemom kriznega upravljanja.

V. NOVA OBZORJA – ZA TRAJNOSTNO PRIHODNOST

Poleg sprejetja takojšnjih ukrepov za ublažitev posledic krize bi morali razmisliti o prihodnosti turizma in prometa v EU ter preučiti, kako povečati njuno odpornost in

²⁵ <https://www.europeana.eu/sl>.

²⁶ <https://culturalgems.jrc.ec.europa.eu/>.

²⁷ <https://smarttourismcapital.eu/>. Evropski prestolnici pametnega turizma za leto 2020 sta Göteborg in Malaga.

²⁸ https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/eden/destinations_en.

trajnostnost, pri čemer bi bilo treba upoštevati izkušnje, pridobljene med krizo, ter predvideti nove potrošniške trende in vzorce na tem področju.

Skupaj bi si morali prizadevati, da Evropa ostane vodilna svetovna turistična destinacija v smislu vrednosti, kakovosti, trajnostnosti in inovacij. Ta vizija bi morala usmerjati uporabo finančnih sredstev in naložb na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

V središču tega novega cilja je **trajnostnost**, ki bo prispevala k uresničevanju evropskega zelenega dogovora in močnejšim skupnostim. Prizadevati bi si morali za cenovno ugoden in bolj trajnosten prevoz ter boljšo povezljivost, spodbujanje pametnega upravljanja turističnih tokov na podlagi zanesljivih meritev in orodij, diverzifikacijo turistične ponudbe in razširitev priložnosti zunaj sezone, razvoj trajnostnih znanj in spretnosti za zaposlene v turizmu ter ovrednotenje raznolikosti krajine in kultur v Evropi, obenem pa poskrbeti za zaščito in obnovo evropskega kopenskega in morskega naravnega kapitala v skladu s strateškim pristopom za trajnostno modro in zeleno gospodarstvo. To bi moralo zajemati spodbujanje trajnostnih turističnih namestitvenih zmogljivosti (s prostovoljnimi shemami, kot sta znak EU za okolje in sistem EMAS). Cilj trajnostnega turizma bi bilo treba upoštevati pri odločitvah o naložbah na ravni EU, za njegovo izpolnitev pa je potrebna tudi močna zavezanost na regionalni in lokalni ravni.

Turizem bi lahko imel koristi od **digitalnega prehoda**, ki omogoča nove načine za upravljanje potovalnih in turističnih tokov, nove priložnosti in več izbire, pa tudi učinkovitejšo uporabo omejenih virov. Z analizo velepodatkov je mogoče oblikovati in souporabljati natančne segmente profilov turistov, poleg tega pa lahko prispeva k razumevanju popotnih trendov in potreb potnikov. Turizmu lahko omogoči takojšen odziv na spreminjajoče se povpraševanje strank in analizo z napovednim modeliranjem. Tehnologija veriženja podatkovnih blokov bi izvajalcem dejavnosti v turizmu zagotovila vse razpoložljive informacije o varnih transakcijah.

Digitalna orodja so lahko tudi del ukrepov za krepitev zaupanja, ki ljudi pomirjajo, saj jim zagotavljajo, da so potovanja in izleti lahko varni. Za to so potrebne naložbe v digitalna znanja in spretnosti, vključno s kibernetiko varnostjo in spodbujanjem digitalnih inovacij, ter povezovanje turističnih podjetij in akterjev z obstoječimi podatkovnimi prostori na lokalni in regionalni ravni (na primer s tekočim delom v zvezi z evropskim podatkovnim prostorom za mobilnost). To je še posebej pomembno na podeželskih in oddaljenih območjih ter v najbolj oddaljenih regijah, kjer je turizem razdrobljen in močno odvisen od dostopnosti informacij ter možnosti prevoza in potovanj.

Pri tem prehodu bo treba posebno pozornost nameniti MSP. Kot je bilo napovedano v nedavni strategiji za MSP, bo Komisija sodelovala z mrežami po vsej Evropi, kot so evropska podjetniška mreža, evropska zveza grozdov in evropska vozlišča za digitalne inovacije, da bi podprla trajnostnost in digitalizacijo ter pomagala lokalnim turističnim podjetjem, da postanejo odpornejša in konkurenčnejša. Za to bodo potrebni medsektorsko povezovanje, meddisciplinaren pretok znanja, močnejše povezave in gradnja zmogljivosti, da se omogoči pospešeno uvajanje inovacij v zvezi s produkti, storitvami in postopki. Navedene mreže bi morale turizem povezati z drugimi panogami, da se pospeši uvajanje novih rešitev, ter spodbujati čezsektorske naložbe v turistični ekosistem, ko gre za IKT, energijo iz obnovljivih virov, zdravstvo in bioznanost, agroživilski in pomorski sektor ter kulturni in ustvarjalni sektor, vključno z mediji.

Trenutne razmere zahtevajo usklajen odziv na evropski ravni, ki bo kratkoročno prispeval

k izhodu iz krize, dolgoročno pa omogočil okrevanje in reševanje skupnih izzivov.

Evropska komisija bo takoj, ko bodo zdravstvene razmere to dopuščale, organizirala evropski turistični vrh z drugimi institucijami EU, turističnim sektorjem, regijami, mesti in zainteresiranimi stranmi, da bi skupaj razmislili o evropskem turizmu v prihodnosti in začeli pripravljati časovni načrt za trajnosten, inovativen in odporen evropski turistični ekosistem do leta 2050 (evropska agenda za turizem 2050).